
ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ
(1901-1992)

Με το θάνατο του Ιωάννη Θ. Κακριδή η χορεία των κλασικών φιλολόγων της σύγχρονης Ελλάδας έχασε τον καταξιωμένο, τον αναμφισβήτητο προκαθήμενό της — μια απώλεια που την αισθάνθηκε και η ευρύτερη διεθνής οικογένεια των κλασικών φιλολόγων. Ο εμπνευσμένος πανεπιστημιακός δάσκαλος, ο επίμονος μελετητής και σπουδαίος ερμηνευτής του αρχαιοελληνικού λόγου, ο πειστικός και δυναμικός πρωταγωνιστής της προβολής της νεοελληνικής λαλιάς, ο πνευματικός άνθρωπος με την ευρύτερη ευεργετική ακτινοβολία, ο χρηστός, ενεργός πολίτης, που, όποτε χρειάστηκε, βρέθηκε στις γραμμές των αγωνιστών για μια καλύτερη Ελλάδα, έχει καταθέσει μια προσφορά που, στον τομέα του, μόνο με την προσφορά του Αδαμαντίου Κοραή μπορεί να συγκριθεί.

Στους συνεργάτες και τους αναγνώστες των *Ελληνικών* θα γίνει εντονότερα αισθητό το κενό που αφήνει με το θάνατό του ο Κακριδής, καθώς υπήρξε από τους επιφανέστερους και γονιμότερους συνεργάτες τους. Χαρακτηριστικό είναι ότι η δεύτερη περίοδος της έκδοσης του περιοδικού, ύστερα από την παραχώρησή του από τους πρώτους εκδότες στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, εγκαινιάστηκε, πιστεύω όχι τυχαία, με άρθρο του που καταχωρίστηκε στις πρώτες σελίδες του πρώτου τόμου της νέας περιόδου (τ. 12, 1952, σελ. 1-14), ενώ, όταν συνέταξα το «Ευρετήριο τόμων 1-20» του περιοδικού (Παράρτημα 23 των *Ελληνικών*, 1979), διαπίστωσα ότι ως το 1967 δημοσίευσε σ' αυτό συνολικά 28 συνεργασίες του. Φυσικά η συνεργασία αυτή συνεχίστηκε, το ίδιο ουσιαστική, και στα επόμενα τεύχη των *Ελληνικών*. Έτσι οικείο πένθος εκφράζεται με τη νεκρολογία αυτή.

Γιος του Θεοφάνη Κακριδή, καθηγητή Λατινικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, και της Μαρίας-Ελένης Χατζηδάκη, ο Ιωάννης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1901. Ύστερ' από την αποφοίτησή του από τη Φιλοσοφική Σχολή της, πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στα πανεπιστήμια της Βιέννης, του Βερολίνου και της Λιψίας. Παντρεύτηκε τη φιλόλογο Όλγα Κομνηνού, που του στάθηκε, όπως ο ίδιος έγραψε, για πενήντα χρόνια «σύντροφος και συναγωνιστής». Η ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία: από το 1930 ως το 1939 υφηγητής και έκτακτος καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης· από το 1939 ως το 1945 τακτικός καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών· κι από το 1948 ως το 1968 τακτικός καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Δίδαξε επίσης, ύστερ' από πρόσκληση, στα πανεπιστήμια της Στοκχόλμης, της Ουψάλας και του Λουντ (1947-48 και 1950). Σ' όλη την τριετία του 1947-48 και 1950, ο Κακριδής τον χαρακτήριζε η βιολογική και πνευματική αλκή, ο αστραφτερός, μα απόλυτα κατανοητός λόγος· η αναμφισβήτητη ηθική ακεραιότητα κι η μοναδική ετοιμότητα, που του επέτρεπε ν' ανταποκρίνεται άμεσα και εύστοχα στις αντιδράσεις ενός ακροατηρίου που ο ίδιος του το ήθελε (και συνετέλεσε) να έχει υψηλό επίπεδο. Το πορτρέτο του Κακριδή-πανεπιστημιακού δασκάλου το φιλοτέχνησε ο ίδιος: «Ένας άνθρωπος, ο οποίος εμφορείται από βαθυτάτην πίστιν εις την μορφωτικήν αξίαν της κλασικής αρχαιότητος, από βαθυτάτην πίστιν και αγάπην εις την νεωτέραν Ελλάδα και διά του διδακτικού και συγγραφικού του έργου από πολλών ετών ζητεί να μεταδώσει την πίστιν αυτήν και εις τους νέους που έχει την τιμήν να καθοδηγεί ως ακαδημαϊκός διδάσκαλος». Με αυτές τις αρχές

έσπασε την παράδοση στείρας διδασκαλίας των κλασικών γραμμάτων στη χώρα μας και προετοίμασε τους νέους φιλόλογους μας, που το πρώτο που μάθαιναν από το δάσκαλο ήταν η καθοριστική για τον Κακριδή αρχή: «Φιλολόγος χωρίς αγάπη ... αυτός κι αν είναι χαλκός που ηχεί και κύμβαλο που αλαλάζει». Για την ανταπόκριση που είχε στους φοιτητές του ο Κακριδής, εύγλωττη είναι η μαρτυρία ενός μαθητή του, του Μανόλη Ανδρόνικου: «Στο διψασμένο μυαλό μας και την ανήσυχη ψυχή μας άνοιγαν οι κρουνοί της γνώσης, αλλά προπάντων της λαχτάρας του δασκάλου να μεταδώσει την πίστη στις αξίες που ο ίδιος πίστευε».

*

Παράλληλα με την ακαδημαϊκή διδασκαλία, ο Κακριδής έδωσε συγγραφικό έργο επιβλητικό σε όγκο (περίπου σαράντα βιβλία και διακόσια πενήντα άρθρα σε φιλολογικά περιοδικά) και εξαιρετικό σε ποιότητα. Η ευρύτητα του περιεχομένου του μας δίνει το δικαίωμα να χαρακτηρίσουμε τον Κακριδή πλήρη φιλόλογο, καθώς από τη μια αγκάλιασε την επιστήμη της κλασικής φιλολογίας στο μεγαλύτερο εύρος της (μελετώντας θέματα που αφορούν στο περιεχόμενο και τη σημασία της αναστροφής με τα κλασικά κείμενα, στην αρχαία ελληνική γλώσσα και υφολογία, στην κριτική κειμένου, στην παπυρολογία, στη μετρική· στη θρησκεία, στη μυθολογία, στην ερμηνεία συγγραφέων, ακόμη και στα προβλήματα μετάφρασης των αρχαίων κειμένων)· κι από την άλλη, η χρονική περίοδος που χρειάστηκε να μελετήσει ο Κακριδής για να φτάσει στην πρωταρχική επιδίωξή του: «να πλησιάσει ψυχές μεγάλες που εκφράστηκαν με λόγο», μετρήθηκε με τη διάρκεια του ελληνικού λόγου, αφού ξεκινά από τα προοιμικά και φτάνει στο δημοτικό τραγούδι και τον Μακρυγιάννη, κι επιστρατεύει τον «Ερωτόκριτο» για να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά του Οδυσσέα απέναντι στην Πηνελόπη και τον Λαέρτη.

Η ερευνητική δραστηριότητα του Ι. Θ. Κακριδή στάθηκε τόσο έντονη, ώστε μας παρέχει την άνεση να επιχειρήσουμε μια επιλεκτική κατηγοριοποίηση, που ελπίζω να μη φανεί ιδιαίτερα αυθαίρετη, ως εξής:

1. *Ερμηνεία συγγραφέων και κειμένων.* Στην ερμηνεία συγγραφέων και κειμένων ο Κακριδής ανέπτυξε τη φιλολογική του δεινότητα όσο σε καμιά άλλη περιοχή της φιλολογικής έρευνας. Για τον λόγο το ασφαλές, νομίζω πως αρκεί να περιοριστούμε στις εργασίες του Κακριδή τις σχετικές με τον Όμηρο και τον Θουκυδίδη. Θ' αρχίσουμε από τις ομηρικές έρευνες, στο πεδίο των οποίων, όταν πολύ νέος αποφάσισε να εισχωρήσει ο Κακριδής, ο Wilamowitz ήδη είχε δώσει «την κορυφαία στιγμή της ανάλυσης». Μαθητής του ο Κακριδής, ακολούθησε νομοτελειακά τη μοίρα των άξιων φιλόλογων της γενιάς του: την αντιπαράθεση με τον επιβλητικό δάσκαλο —ή την απελευθέρωση απ' αυτόν. Την πρώτη πράξη ανεξαρτητοποίησης επιχείρησε ο W. Schadewald, μαθητής κι αυτός του Wilamowitz, φίλος και ισόβιος συνεργάτης του Κακριδή, και με το έργο του *Iliasstudien* απέδειξε την ενότητα της *Ιλιάδας*. Αλλά και ύστερ' από την απόδειξη αυτή έμενε ανοιχτό το θέμα των πηγών του Ομήρου ή καλύτερα των σχέσεων του Ομήρου με τις πηγές του. Ο Κακριδής άρχισε να δουλεύει πολύ νωρίς σ' αυτή την κατεύθυνση κι οι εργασίες του στάθηκαν προδρομικές για μια ολόκληρη Σχολή που ο ίδιος κάποια στιγμή την ονόμασε (κι ο όρος επιβλήθηκε αμέσως) «νεοανάλυση». Στην κατεύθυνση αυτή συμπορεύτηκαν με τον Κακριδή οι σημαντικότεροι ομηριστές των μέσων του αιώνα μας: ο H. Pestalozzi, ο W. Kullmann και, βέβαια, ο W. Schadewald. Ανάμεσά τους ο Κακριδής κατέχει κυρίαρχη θέση, και για τη σπουδαιότητα (και πρωιμότητα) της συμβολής του, αλλά και για έναν ακόμη λόγο: έχοντας χρησιμοποιήσει πρώτος νεότερα δημόδια κείμενα για την επιστημονική διερεύνηση των ομηρικών επών, α) άνοιξε νέους δρόμους στη διεθνή φιλολογική έρευνα, που ως τότε αγνοούσε τα κείμενα αυτά, και β) προετοίμασε τη σύνδεση του Ομήρου με τη λεγόμενη «προφορική επική ποίηση», που τόσο ουσιαστική στάθηκε η συμβολή της στην ερμηνεία των ομηρικών επών.

Στην περιοχή της έρευνας γύρω από το έργο του Θουκυδίδη, η πρώτη προσφορά του, μετάφραση και «επιλεγόμενα» στον *Περικλέους Επιτάφιο* (1937) τον καθιέρωσε ως έγκυρο

ερμηνευτή του δυσνόητου ιστορικού. Πολύ πιο φιλόδοξη ήταν η εργασία του *Ερμηνευτικά σχόλια στον Επιτάφιο του Θουκυδίδη* (1941), με την οποία εγκαινίασε νέα μέθοδο κειμενοδιφικής ανάλυσης, που εμπεριέχει (από τότε!) ένα πλήθος από αυτά που σήμερα θεωρούνται πρωτόφαντα ευρήματα της ερμηνευτικής επιστήμης, απότοκα του στρουκτουραλισμού, της σύγχρονης γλωσσολογίας, της σημειολογίας κτλ. Αν θελήσουμε να διακρίνουμε τις σταθερότερες αρχές που έδωσαν την ιδιοτυπία της στην ερμηνευτική του Κακριδή, μπορούμε να σταθούμε σε τρεις: α) τη στενή σύνδεση της ερμηνευτικής προσπάθειας με τη μεταφραστική εργασία: «Μετάφραση και ερμηνεία σαν προσπάθειες είναι δυο δρόμοι ξεχωριστοί, κι ας βρίσκονται σε ακατάπαυστη αλληλεπίδραση: σαν έργα συμπληρωμένα εκφράζουν ένα πράγμα και τα δυο τους: τον κόσμο που ξύπνησε μέσα μας το έργο το κλασικό· β) την αντιστοιχία μορφής-περιεχομένου, που δίνει στο έργο του λόγου τη βαθύτερη ενότητά του —κι αυτό είναι ακριβώς που κάνει δύσκολο το έργο του μεταφραστή· γ) την ακαταλλήλότητα του νατουραλιστικού ορθολογισμού ως οργάνου ερμηνείας ποιητικών κειμένων. Δεν έχει νόημα και οδηγεί σε ερμηνευτικά ατοπήματα ο ταυτισμός ενός λογοτεχνικού προσώπου μ' ένα πρόσωπο φυσικό, και ο έλεγχος της συμπεριφοράς του λογοτεχνικού με κριτήριο τη συμπεριφορά του φυσικού προσώπου.

2. *Ελληνική μυθολογία*. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του Κακριδή για την ελληνική μυθολογία εκδηλώθηκε από πολύ νωρίς, αφού το πρώτο βιβλίο του είναι: *Αραβ. Μυθολογική μελέτη* (1929)· στα επόμενα χρόνια δημοσίευσε πολυάριθμες μελέτες, στις οποίες πραγματεύθηκε ειδικά μυθολογικά θέματα, συνήθως σε συνάρτηση με τον Όμηρο. Της αναστροφής του αυτής με τον κόσμο των μύθων επιβλητικός καρπός είναι η πολύτομη *Ελληνική Μυθολογία*, που συνέγραψε φιλολογικό συνεργείο που εργάστηκε κάτω από την άμεση εποπτεία του —ο ίδιος συνέγραψε ολόκληρο τον πέμπτο τόμο με τον τρωικό κύκλο. Αλλά η ιδιαιτερότητα της ενασχόλησης του Κακριδή με τη μυθολογία έγκειται, όπως γράφει ο Δ. Μαρωνίτης, στο ενδιαφέρον του «για τον τρόπο με τον οποίο η μυθολογική ύλη αρθρώνεται σε λογοτεχνικό έργο, είτε πρόκειται για παραμύθι και δημοτικό τραγούδι είτε για επώνυμη προσωπική δημιουργία. Μάλιστα η μεταβολή αυτή του μυθολογικού υλικού σε κορμό της λαϊκής και της λόγιας λογοτεχνίας ερευνήθηκε από τον Ι. Θ. Κακριδή ιδιαίτερα στα σύνορα της ανώνυμης συλλογικής φαντασίας και της επώνυμης ατομικής ιδιοφυίας. Παράλληλα, ο Κακριδής έδειξε πόσο ο λογοτεχνικός πια μύθος αντέχει στο χρόνο, καθώς συνεχώς ανατροφοδοτείται από τις πανάρχαιες ρίζες του, ενώ ταυτόχρονα κερδίζει νέες σημασίες». Τέλος, πιστεύοντας πως η εμβάθυνση στα προβλήματα της μυθικής παράδοσης και η κατανόηση της σημασίας της για την αρχαία Ελλάδα είναι στοιχείο απαραίτητο για την κατανόηση της αρχαίας κλασικής ποίησης, έδωσε το σημαντικό βιβλίο του «Ο ποιητής και η μυθική παράδοση».

3. *Θέματα νεοελληνικού λόγου*. Καθώς ο Κακριδής έγινε πολύ γνωστός ως κλασικός φιλόλογος, ίσως ξενίζει η αναστροφή του με θέματα νεοελληνικού λόγου. Όμως ο ίδιος ξεκαθάρισε τα πράγματα, διακηρύσσοντας την αδιάσπαστη συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού: «Αν πιστεύουμε πως ο ελληνισμός αποτελεί μιαν αδιάσπαστη ενότητα από τα μυκηναϊκά χρόνια ως σήμερα, τότε τα συμβατικά στεγανά ανάμεσα στις διάφορες εποχές πέφτουν αυτόματα».

Πολλές είναι οι διάσπαρτες παρατηρήσεις του Κακριδή που έχουν να κάνουν με ένα ελάχιστο, ακόμη, διερευνημένο θέμα, το θέμα της νεοελληνικής γλώσσας ως οργάνου λογοτεχνικής έκφρασης. Στις *Νεοελληνικές μελέτες* (1976) βρίσκουμε συγκεντρωμένες πολλές από τις παρατηρήσεις αυτές, καθώς ο Κακριδής συστηματοποιεί και ολοκληρώνει τα πορίσματά του: α) για το ανακόλουθο και το νόμο της ελευθερίας της λέξης και β) για το σχήμα λόγου που ονομάζει «επαναστροφή». Πιστεύω πως ακριβώς από το ενδιαφέρον αυτό για τη νεοελληνική γλώσσα ξεκίνησε η ομιλία του: *Στρατηγός Μακρυγιάννης. Μια ελληνική καρδιά* (1965). Στο βιβλίο του *Οι αρχαίοι Έλληνες στη νεοελληνική λαϊκή παράδοση* (1979) αναζητούνται οι ιδιότυπες σχέσεις ανάμεσα στους αρχαίους και στο νέο ελληνικό κόσμο, όπως βρήκαν την έκφρασή τους στη λαϊκή μας παράδοση, στα χρόνια που το σχολείο δεν ασκούσε ακόμα

σημαντική επίδραση». Και στο τελευταίο του βιβλίο *Προσφορά στον νεοελληνικό λόγο* (1991) ωραιότατα συνδέεται ο νεοελληνικός πολιτισμός με τον αρχαιοελληνικό, προπάντων με τους αρμούς της γλώσσας, αλλά και με τις αντιστοιχίες σύνταξης και ύφους και τις επιβιώσεις μύθων και εθίμων, που εκφράζουν συχνά το ίδιο ανθρωπιστικό πνεύμα.

*

Με την πολύχρονη ακαδημαϊκή διδασκαλία και με το πλούσιο ερευνητικό του έργο ο Κακριδής θα μπορούσε να διεκδικήσει τον τίτλο του πρύτανη των Ελλήνων φιλολόγων στο δεύτερο μισό του αιώνα μας. Τελικά όμως η προσφορά του στάθηκε γενναιότερη, καθώς η πεποίθησή του: «Τι μπορεί να σταθεί πιο γόνιμο σ' ένα λαό, που τον διαπερνάει έντονα ο πόθος του ξαναγεννημού, από την αναδρομή σε μια κλασική εποχή που έζησε άλλοτε, όταν μάλιστα η κλασική αυτή εποχή δεν είναι άλλη από την αρχαία ελληνική;» από νωρίς τον οδήγησε ν' αποφασίσει να μοιράσει τη δραστηριότητά του ανάμεσα στην επιστημονική έρευνα από τη μια και την προσπάθεια για την άνοδο του επιπέδου της γενικότερης πνευματικής ζωής του τόπου και ειδικότερα της γενικής εκπαίδευσης από την άλλη. Λοιπόν, για ν' ανταποκριθεί στις ανάγκες του ευρύτερου νεοελληνικού κοινού, παρέχοντάς του με τρόπο που γινόταν ανετότερα κατανοητή την πατρογονική πνευματική κληρονομιά, προσφορότερους τρόπους έκρινε τη μετάφραση αρχαίων κειμένων και φιλολογικές μελέτες που απευθύνονταν στο πλατύτερο καλλιεργημένο κοινό. Η δραστηριότητά του ως μεταφραστή —θεωρητικά θεμελιωμένη στο ουσιαστικότερο για το θέμα νεοελληνικό κείμενο, *Το μεταφραστικό πρόβλημα* (1936)— έφερε κοντά στον νεοέλληνα την ομηρική ποίηση (με τις μεταφράσεις της *Ιλιάδας* και της *Οδύσσειας* σε συνεργασία με τον Νίκο Καζαντζάκη), τον λόγο του Θουκυδίδη (*Περικλέους Επιτάφιος*) και του Πλάτωνα (μετάφραση του *Ιππία Μεϊζονα* σε συνεργασία με τον Χρ. Καρούζο), αλλά και την ιστοριογραφία του Ιουλίου Καίσαρα (μετάφραση του τρίτου βιβλίου του *De Bello Gallico*). Τέλος πολλές είναι οι αριστουργηματικές μεταφράσεις αρχαίων λυρικών που «κείνται σποράδην» σε άρθρα που δημοσίευσε κυρίως σε εφημερίδες κι αναμένουν την ώρα που «άμα πάντα έσσονται μιὰς μάνδρης, μιὰς άγέλης». Εξάλλου, χαρακτηριστικό δείγμα της προσπάθειάς του να συμπιλιώσει τον Νεοέλληνα με τους προγόνους του ήταν οι επιφυλλίδες στην άλλοτε σημαντική εφημερίδα *Ελευθερία*: ένα μέρος τους αποτέλεσαν τους τόμους της σειράς «Από τον κόσμο των αρχαίων»: *Ομηρικά θέματα* (1954), *Ελλήνων λόγοι* (1981), *Έλα, Αφροδίτη, ανθοστεφανωμένη* (1983) και *Σκηνική τέχνη των Ελλήνων* (1989). Και η συγκέντρωση ομιλιών του στον τόμο *Φως ελληνικό* (1963) τον ίδιο ευρύτερο σκοπό επιδιώκει.

Ευεργετική στάθηκε επίσης η ενασχόληση του Κακριδή με τα προβλήματα της γενικής εκπαίδευσης της χώρας, ιδιαίτερα σ' ό,τι είχε να κάνει με τη Μέση εκπαίδευση. Ο μόχθος ο πολύς που είχε καταθέσει επί χρόνια στην κυοφορία της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, το πανελλήνιο κύρος του και η έντονη προσωπικότητά του αποτέλεσαν το πολυτιμότερο κεφάλαιο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, που ιδρύθηκε στα 1964 και του οποίου ήταν Πρόεδρος ως την κατάργησή του, το 1967, από την απριλιανή δικτατορία. Εκτός από τη συμβολή του στην προώθηση των γενικότερων στόχων του Π.Ι., ανεκτίμητη στάθηκε η δουλειά του σ' έναν ειδικότερο τομέα, στη διδασκαλία των αρχαιοελληνικών κειμένων από μετάφραση. Και στο διάδοχο του Π.Ι. όργανο της μεταρρύθμισης του 1976, το Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ), με πολλή προθυμία ο συνταξιούχος πια Κακριδής πρόσφερε πολύτιμες υπηρεσίες, μετέχοντας σε επιμορφωτικά σεμινάρια και σε συγγραφή τόμων με επιμορφωτικές εισηγήσεις. Δικό του είναι το σχολικό εγχειρίδιο της *Ιλιάδας* της Β' Γυμνασίου, ενώ αποτελεί ανατικατάστατο όργανο για τον φιλόλογο που διδάσκει ομηρικά έπη το πολυσέλιδο κεφάλαιο *Νεοελληνικά παράλληλα*, με το οποίο πλουτίστηκε το βιβλίο της κόρης του Ελένης Κακριδή, *Η διδασκαλία των ομηρικών επών* (ΟΕΔΒ 1988, σ. 195-289).

*

Η προσωπικότητα του Ι. Θ. Κακριδή χαράχτηκε βαθιά στις ψυχές των μαθητών του,

επηρέασε τον εκπαιδευτικό κόσμο κι επιβλήθηκε στους ευρύτερους πνευματικούς κύκλους της χώρας, επειδή η γενναία προσφορά του συνοδεύταν από υψηλό ανθρώπινο και αγωνιστικό ήθος. Σε καιρούς δύσκολους για τον τόπο δεν κλείστηκε στο σπουδαστήριό του επικαλούμενος τα γνωστά άλλοθι, αλλά κράτησε αδιάλλακτη μαχητική στάση σε κρίσιμα θέματα της πνευματικής ζωής. Κι αυτός ήταν ο λόγος που ακόμη και η ακαδημαϊκή σταδιοδρομία του δε στάθηκε αδιατάραχτη: στα χρόνια της Κατοχής, το 1942, ύστερ' από τη γνωστή «Δίκη των τόνων», τιμωρήθηκε με προσωρινή απόλυση· τους διώκτες του δεν τους απασχολούσε τόσο η απλοποίηση της ορθογραφίας με το μονοτονικό σύστημα που εισηγούνταν ο Κακριδής, όσο οι αντιλήψεις του για τη θέση της κλασικής παιδείας στη σύγχρονη Ελλάδα. Ακόμη, δεν αποχώρησε φυσιολογικά από την έδρα του, αλλά παραιτήθηκε το 1968, διαμαρτυρούμενος για την απόλυση συναδέλφων του από το δικτατορικό καθεστώς.

Μ' όλ' αυτά αξιώθηκε την πανελλήνια προβολή και αναγνώριση. Οι σημαντικότερες εκδηλώσεις αυτής της αναγνώρισης είναι: η έκδοση του τιμητικού τόμου: Ι. Θ. Κακριδή, *Μελέτες και άρθρα*, 1971, που του αφιέρωσαν οι συνάδελφοί του της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, καθώς και πολλοί φίλοι και μαθητές του για τα εβδομήντα χρόνια του· η ανακήρυξή του σε επίτιμο καθηγητή της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών· η απονομή του βραβείου Herder από την Ακαδημία των Επιστημών της Βιέννης (1976)· η ανακήρυξή του σε επίτιμο διδάκτορα του Πανεπιστημίου της Τυβίγγης (1961)· η απονομή του γερμανικού μεγάλου σταυρού εξόχων πράξεων (1977)· η απονομή του σουηδικού παρασήμου του Πολικού Αστέρα. Αυτές και πολλές άλλες τιμές τις δέχτηκε με σεμνότητα και συγκρατημένη ικανοποίηση· μια ικανοποίηση που τον συνόδευε σ' όλη του τη ζωή, αφού η πρόωγη εκδήλωση των εντυπωσιακών του χαρισμάτων με την καταβολή αφειδώλουτου μόχθου του έδωσαν τη δυνατότητα να πραγματώσει την ευχή που περιέκλειε το εφηβικό του ψευδώνυμο στη *Διάπλαση των Παίδων*, Νικητής του Αύριου, και την αυτοπεποίθηση που εκφράζει επίγραμμα του με τη συμπλήρωση των ενενήντα χρόνων του, όπως το διέσωσε ο Μ. Ανδρόνικος:

*Ἐννέα νῦν δεκάδας πληρῶν ἐτέων, κρονόληρος
ἀθανάτων βουλαῖς ἔλπομαι οὐκ ἔμεναι.*

Ας τολμήσω να μεταφράσω το επίγραμμα του δεινού μεταφραστή:

*Τα ενενήντα πάτησα, μ' απαντοχή μου έχω
πως δεν εξεμωράθηκα, με των θεών τη χάρη.*

Θεσσαλονίκη

ΗΛΙΑΣ Σ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ